

ՅՐԱՆՑԻՍԿՈՍ ԴԸ ՍԱԼԻ
(1567-1622)

ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ ԲԱՐԵՊԱՇՏ ԿՅԱՆՔԻ

ՄԱՍ Գ

ՍՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԵՋ
ՅՍՏՈՒԹՅՈՒՆ ՁԵՌՔ ԲԵՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա

Առաքինությունների տեսակները

Սեղուների թագուհին թոչում է դեպի դաշտ՝ միայն շրջապատված իր վրոքրիկ ժողովրդով: Քրիստոնեական սերը նույնպես մարդու սիրտը գրավելիս երբեք միայնակ մուտք չի գործում, այլ առաքինությունների մի մեծ շքախմբի ուղեկցությամբ, որոնց գործի է դնում անհրաժեշտության դեպքում, ինչպես գորավարը՝ իր գործի գորաբաժինները: Նրանց բոլորին երբեք միասին չի ուղարկում, այլ հերթականությամբ, երբ որի կարիքը զգացվում է: «Արդարը նման է ցրերի հոսանքի վրա տնկված ծառի, որն իր պտուղը ժամանակին կտա» (Սղմ. 1. 3),- ասում է սաղմոսերգուն, որովհետև սերը ոռոգում է մարդկանց հոգիները, և ժամանակին այնտեղ փթթում են առաքինության գործերը: «Չաճելի երաժշտությունը անտառների է դառնում սզի ժամանակ» (Սիր. 22. 6):- ասում է իմաստունը: Սխալվում են նրանք, ովքեր երբ սկսում են վարժվել որևէ առաքինության մեջ, աշխատում են այն կիրարկել անխտիր բոլոր գործերի և հանդիպումների ժամանակ: Նրանք նմանվում են հին ժամանակների այն իմաստուններին, ովքեր կամ անդադար լալիս էին, կամ անդադար ծիծաղում: Շատ ավելի վատ է, եթե նման մարդիկ քննադատում և վատաբանում են իրենց օրինակին չիտաողներին: «Ուրախացողների հետ ուրախացե՛ք, իսկ լացողների հետ՝ լացե՛ք» (Ղո. 12. 15),- ասում է Պողոս առաքյալը, նաև «Սերը համբերող է, քաղցրաբար, ամեն բանի դիմանում է, ամեն բանի հավատում, մշտապես հույս է տածում, ամեն բանի համբերում» (Ա Կոր. 13. 4, 7):

Սակայն կան առաքինություններ, որոնք անհրաժեշտ են բոլորին և գործում են ոչ միայն ինքնըստիներյան, այլ ազդեցություն են թողնում մյուս բոլոր գործերի և առաքինությունների վրա: Այնպիսի հատկություններ, ինչպիսիք են վեհանձնությունը և մեծահոգությունը, այնքան էլ հաճախ չեն կիրառվում, այնինչ հեզությամբ, համբերությամբ, ազնվությամբ և խոնարհությամբ պիտի զարդարված լինեն մեր բոլոր գործերը:

Որոշ առաքինություններ մեզ ավելի հրապուրիչ են թվում, սակայն կյանքում այնքան էլ հաճախ չեն կիրարկվում: Ինչ խոսք, շաքարն աղից հաճելի է, սակայն աղն է ավելի կարևոր և օգտագործելի: Այդ իսկ պատճառով մենք պիտի հատուկ ուշադրություն դարձնենք այն բարեմասնություններին, որոնք մեզ միշտ են անհրաժեշտ: Մեզանից պահանջվում է կատարել մեր պարտականությունները, այլ ոչ նախասիրությունները: Մի աղջիկ չափից ավելի էր տրվել ճգնողական սխրանքներին, որովհետև դրանից բավարարվածություն էր զգում: Սակայն նա ճիշտ չէր վարվում, քանի որ ամենից առաջ պետք է հետևեր իր առաջնորդի ցուցումներին:

երանելի Գերոնիմոսը¹ պարսավեց այդ աղջկան իր ուսուցչի խորհուրդները անտեսելու և ինքնակամ ճգնողությամբ զբաղվելու համար:

Սոաքյալները կոչված էին քարոզելու Բարի լուրը, այլ ոչ թե օգնելու աղքատներին, թեև գուցե դա ավելի հաճելի էր իրենց (Գործք. Յ. 2): Գասարակության մեջ տարբեր դիրք ունեցողների համար առաքինությունները նույնպես կարող են տարբեր նշանակություն ձեռք բերել: Եպիսկոպոսին պետք են այլ բարեմասնություններ, իսկ թագավորին կամ զինվորին՝ այլ: Որոշ առաքինություններ առանձնահատուկ նշանակություն ունեն այդի կնոջ համար, որոշները՝ ամուսնացած կնոջ: Թեև ամենքն էլ պետք է օժտված լինեն բոլոր առաքինություններով, բայց ոչ բոլորին է թելադրվում համաչափ գործածել դրանք, այլ յուրաքանչյուրին՝ իր կյանքի պայմաններից ելնելով:

Ամսիչակաճորեն մեր պարտականությունները կատարելուն նպաստող առաքինություններից մենք պիտի գերադասենք ոչ թե առավել աչքի ընկնողները, այլ առավել կատարյալները: Գիսաստղերը մեզ աստղերից մեծ են թվում: Մեր տեսողական դաշտում նրանք շատ ավելի մեծ տեղ են գրավում, այնինչ իրականում նույնիսկ ամհամեմատելի են աստղերի հետ: Ճիշտ այդպես էլ, որոշ առաքինություններ կարծես ավելի մոտ են մեզ, շոշափելի, նյութական, և այդ պատճառով նրանք ավելի մեծ նշանակություն է վերագրվում: Այսպես, օր. նյութական օգնությունը հոգևորից բարձր է գնահատվում: Պահքը, քուրձ կրելը, մարմնական այլ ճգնությունները ավելի բարձր են դասվում, քան այն ճգնությունները, որոնց մասնակից է մարդկային սիրտը. ինչպես օր. համեստությունը, հեզությունը, բարությունը, որոնք իրականում առավել արժեքավոր են: Ուրեմն, բարեկամս, ընտրիր արժեքավոր առաքինություններ, և ոչ թե հարգանքներ շնորհողները, կատարյալ՝ և ոչ թե գրավիչ թվացող: Մարդ պետք է իր առջև խնդիր դնի հատկապես կրթվելու առաքինության մի տեսակի մեջ՝ ոչ թե մնացածները թողնելու միտումով, այլ որպեսզի հոգին զբաղված լինի և նրա գործունեությունը՝ կարգավորված: Մի անգամ Ալեքսանդրիայի եպիսկոպոս Գովհաննեսը հանդիպեց հրաշագեղ, արևի պես փայլող մի օրիորդի, որ թագուհու պես զարդարված էր թանկագին քարերով, ձիթենու տերևներից պսակը զխին: Օրիորդն ասաց. «ես արքայի ավագ դուստրն եմ, եթե ուզում ես իմ ընկերը լինել, եկ միասին գնանք արքայի մոտ»: Գովհաննեսն իմացավ նրա անունը՝ «գթասրտություն աղքատների նկատմամբ»: Դրանից հետո նա ամբողջովին նվիրվեց այդ գործին և հայտնի դարձավ Գովհաննես Ողորմած անունով:

Ալեքսանդրիայից եվլոզիոսը մեծ ցանկություն ուներ Աստծուն ծառայելու, սակայն հնարավորություն չունեցավ մեկին աշակերտելու կամ միայնակեցության տրվելու, և իր խնամքին վերցրեց մի անդամալույծի, որպեսզի այդ միջոցով կրթվի գթասրտության և անձնուրացման մեջ: Այդ գործը հնարավորին չափ լավ կատարելու համար նա ուխտեց պատվել և ծառայել անդամալույծին ինչպես իր տիրակալին: Երբ տարիներ հետո նրանք ենթարկվեցին փորձության և ցանկացան բաժանվել, Աստոն Անձը՝ խորհուրդ տվեց նրանց. «Մի հեռացեք իրարից, դուք արդեն մոտ եք ձեր կյանքի ավարտին, եթե հրեշտակը ձեզ միասին չգտնի, կզոհվեք ձեր պսակներից»: Լյուդովիկոս արքան² միշտ այցելում էր

¹ Հերոնիմոս (342-420) - լատին եկեղեցական հայրերից: Աստվածաշնչի լատիներեն թարգմանության (Վուլգատա) հեղինակը: Մեծ ճգնավոր էր և մեծ գիտնական:

² Լյուդովիկոս Թ (1214-70) - Ֆրանսիայի արքա 1226-ից, էրբ 12 տարեկան էր: Հայտնի

հիվանդանոցներ և անձամբ սպասավորում հիվանդներին: Ֆրանցիսկոսը սիրում էր աղքատությունը, որին «Տիրուհի» էր կոչում: Գրիգոր Մեծը³ սիրում էր հյուրընկալել ճամփորդներին, ինչպես Աբրահամը, և վերջինիս նման հյուրընկալեց Փառքի թագավորին՝ ճամփորդի տեսքով: Տոբիթը կրթվում էր գթասրտության մեջ՝ թաղելով մեռելներին: Արքայադուստր Եղիսաբեթը վարժվում էր անձնուրացության մեջ: Եկատերինա Ջենովացին այրիանալուց հետո նվիրվեց հիվանդների խնամքին:

Սի աղջիկ, որ ձգտում էր համբերության առաքինություն ձեռք բերել, Աբ. Աթանասի ցուցումով բնակեցրեց իր տանը մի աղքատ այրու՝ չարասիրտ, անբարյացակամ և անտանելի բնավորությամբ, որն անդադար կշտամբում էր բարեպաշտ աղջկան և դրանով իսկ լիուլի հնարավորություն տալիս հմտանալու հեզության և մերողամտության մեջ:

Այսպիսով, Աստծուն ծառայելու փափագ ունեցող մարդիկ կատարում են բարեպաշտության զանազան գործեր: Ոմանք նվիրվում են հիվանդների խնամքին, ոմանք՝ աղքատներին օգնելուն, ոմանք՝ քրիստոնեական ուսմունքը երեխաների մեջ տարածելուն, ոմանք մոլորվածներին և ընկածներին ձեռք են մեկնում, ոմանք եկեղեցիներ և խորաններ են զարդարում, ոմանք փորձում են մարդկանց մեջ խաղաղություն և համերաշխություն հաստատել: Այս բոլոր մարդիկ նման են ասեղնագործուհիների, որ տարբեր հենքերի վրա արծաթյա և ոսկյա, մետաքսե թելերի համադրությամբ հյուսում են բազում գեղեցիկ ծաղիկներ: Այս բարեպաշտ հոգիները ծրք սկսում են վարժվել որևէ առաքինության մեջ, օգտագործում են այն որպես հենք իրենց հոգևոր ասեղնագործության համար: Չետագայում այդ հենքը կգունավորվի մյուս բոլոր առաքինությունների գույներով: Սակայն ընդհանուր հենքի շնորհիվ այդ ասեղնագործությանը բնորոշ կլինի բարեկարգություն, մերողաշնակություն և միասնություն: Այնպես որ հոգին կնմանվի զարդարված ու պաճուճված ոսկեհուռ զգեստի (Աղմ. 44, 10):

Եթե որևէ արատ իշխում է մեզ վրա, անհրաժեշտ է, որքան հնարավոր է հաճախ կիրարկել նրան հակառակ առաքինությունը՝ միահյուսելով և մնացած բոլորը: Այս ճանապարհով մենք կհաղթենք մեր թշնամուն և կարգվենք, որ նա սողոսկի մեր հոգու մյուս ուղրտները:

Եթե ինձ տիրում է հպարտությունը կամ բարկությունը, ես ամեն ինչում պիտի հակվեմ խոնարհությանը և հեզությանը՝ օգտագործելով և այլ միջոցներ, ինչպես աղոթքը և խորհուրդները, խոկումը, հաստատակամությունը և ժուժկալությունը: Առաքինասեր մարդը երբ ձգտում է որևէ առաքինություն կատարելության հասցնել, որն ավելի անհրաժեշտ է իրեն փորձությունից պաշտպանվելու, պետք է միաժամանակ հետամուտ լինի կատարելագործվելու նաև հարակից առաքինություններում: Չորք առավելապես վարժվում էր համբերության մեջ բազում փորձություններում և սրբացավ տարբեր բարեմասնություններ ձեռք բերելով: Աբ. Գր. Նազիազանցին ասում է, որ մեկ

է խաչակրաց արշավանքների հանդեպ իր նախանձախնդրությամբ Այդ ամենից բացի հայտնի էր իր աղոթական անձնական կյանքով և Եկեղեցու ու բարեգործական հաստատությունների նկատմամբ իր նվիրվածությամբ, որով միջնադարյան միազգեստի իդեալ էր նկատվում: Սրբերի շարքը դասվեց արդեն իսկ 1287-ին:

³ Գրիգոր Ա Մեծ (540-604) - Հռոմի Պապ 590-ից կաթոլիկ Եկեղեցու լատին չորս մեծագույն վարդապետներից մեկը: Հայտնի էր ոչ միայն իր սրբակենցաղ վարքով, այլև որպես իմաստուն եկեղեցական ու քաղաքական գործիչ:

գործողություն, որը ներշնչված է այս կամ այն առաքինությամբ, կատարված ամենայն անբասիրությամբ և կատարելությամբ, մարդուն տալիս է հնարավորություն բազմաթիվ բարեմասնություններ ձեռք բերելու: Նա բերում է պոռոնիկ Ռեախարի օրինակը, որն արժանացավ վերին փառքին միայն չնորհիվ իր հյուրասիրության, քանի որ արեց ամենայն ջանադրությամբ և մեծ սիրով (Յեսու Նավեի 2. 4., եբր. 11. 31, Գալ. 2. 25):

ԳԼՈՒԽ Բ

Առաքինությունների ընտրության մասին գրույցի շարունակություն

Երանելի Օգոստինոսը շատ լավ է խոսում այն մասին, որ բարեպաշտության ուղին ոտք դրած սկսնակները թույլ են տալիս սխալներ, որոնց ծանր են ըստ կատարելության օրենքի, սակայն երբեմն ի հայտ են բերում բարեհաճության դրսևորում, որը հետագայում կարող է հանգեցնել քարեմասնության: Այսպես, օր. սկսնակին համակող պարզունակ նախնական վախի այն զգացողությունը, որն առաջ է գալիս մեղքը նոր մերժած հոգու ավելորդ փափկամկատությունից, կարող է երաշխավորել հետագայում մաքուր խղճմտանք, սակայն ավելի փորձառուների համար բացասական է, որովհետև նրանց սրտերում արդեն պիտի թագավորի սերը, որը վտարում է ստրկական վախը: Ակզբնական շրջանում Բեռնարդո խստապահանք էր իրեն դիմողների հանդեպ: Նա պարտադրում էր, որ նրանք խապառ թողնեն բոլոր մարմնավոր բաները: Լսելով նրանց խոստովանությունները, չափազանց խիստ էր վերաբերվում նրանց թերություններին, որքան էլ չնչին լինեին: Նրա հոգածությունը իր աշակերտների կատարելությանը չափից ավելին էր. որքան շատ էր դրդում առաքինության, այնքան նրանք նահանջում էին, որովհետև կորցնում էին արիությունը, շնչահեղձ լինում, երբ իրենց ստիպում էին այդքան արագ բարձրանալ գահիվեր, բարձր լեռը: Դասկանո՞ւմ ես, բարեկամս, այն թխում էր սրբերի կատարյալ մաքրության հանդեպ կրակոտ նախանձախնդրությունից: Ինքնընտրության, նախանձախնդրությունը մեծ առաքինություն է, սակայն այս դեպքում՝ նախատինքի արժանի: Աստված Ինքն ուղղեց նրան տեսիլքի միջոցով, որից սրբի հոգին տոգորվեց հեզությանը, սիրով, ջնջությանը, և նա սկսեց մեղադրել ինքն իրեն, որ այդքան խստապահանք է եղել, և դարձավ զթասիրտ ու ներողամիտ յուրաքանչյուրի մկատմամբ, բոլորի հետ ամեն ինչ եղավ, որպեսզի թերևս բոլորին փրկի (Ա Կոր. 9. 22):

Եթե մարդը երկարատև հիվանդությունից հետո ոտքի է ելնում, և նրա ոտքերն այտուցվում են քայլելիս, այն կարող է լինել ապաքինման պահերից մեկը: Եթե նույնը պատահում է առողջ մարդուն, կարող է դիտվել որպես սկսվող հիվանդության մշամ: Պետք է կրթվել առաքինություններում ոչ միայն քանասիրությամբ, այլև խելամտորեն, այսինքն՝ չհեծնվել սեփական դատողություններին և պատկերացումներին (Սաակ. 3. 5), այլ լսել Աստծուց մեզ ուղարկված առաջնորդներին: Կան բաներ, որ մարդիկ թյուրիմացաբար առաքինություն են համարում, օր.՝ էքստագները, հափշտակությունները, անզգայությունը և սրանց նման այլ «կատարելություններ», որոնց մասին խոսվում է որոշ գրքերում, որ խոստանում են վսեմացնել, ազնվացնել հոգին սոսկ մտահայեցողական ճանապարհով: Այս բոլորն ամենևին էլ առաքինություններ չեն: Երբեմն նման հոգեվիճակներ տրվում են որպես վարձ առաքինության դիմաց կամ ապագա կյանքի երաճության նախագագացում: Աստծուն սիրելու և ծառայելու համար այս ամենի անհրաժեշտությունը չկա: Իսկ մեր միակ նպատակը այս պիտի լինի: Այդ

հոգեվիճակները ձեռք չեն բերվում աշխատանքով և ջանասիրությամբ, քանի որ դրանք ավելի շուտ կրթեր են, այլ ոչ գործեր, մենք կարող ենք դրանք ստանալ, բայց ոչ դաստիարակել: Մենք չպիտի ձգտենք մանավել սրբերին այդ առումով: Եթե Աստված կամենա, նա կարող է դարձնել մեզ հրեշտականման, բայց մեր խնդիրն այն է, որ պարզությամբ, համեստորեն և ջանադրաբար ձևավորենք մեր մեջ այն փոքր բարեմասնությունները, որոնք հաղթանակը Տերը հանձնել է մեր հոգածությանը և ջանքերին, որոնք են՝ համբերությունը, սրտի մաքրագործումը, խոնարհությունը, հնազանդությունը, մաքրությունը, անընչաքաղցությունը, սերը մերձավորի նկատմամբ, սեփական թերություններին հանդուրժողականությունը, ժրջանությունը, սուրբ նկրտումները: Վեհ բաները թողնենք ավելի վսեմաշուք հոգիներին, մենք արժանի չենք ծառայելու Աստծուն այդքան բարձր տեղերում: Երջամիկ լինենք գործելու Նրա համար խոհանոցում, հացի փոում, որպես փոստատար կամ սպասավոր: Եթե Աստված կամենա, կմոտեցնի մեզ Իրեն: Այո՛, բարեկանս, փառքի Արքան վարձատրում է նրանց, ով ծառայում է Իրեն, կարևորելով ոչ թե կատարվող գործի բնույթը, այլ այն ջանասիրությունը, խոնարհությունը և սերը, որ դրսևորվում է ցանկացած գործի կատարման ընթացքում: Աավուղը վնտրում էր հոր ավանակներին և գտավ Իսրայելի թագավորությունը (Ա թագ. 9. 10): Ռեբեկան ջուր տվեց Աբրահամի ուղտերին և դարձավ նրա որդու կինը (ԾՆ. 24. 44): Հոուքը հասկ էր հավաքում Բոոսի արտում և ամուսնացավ նրա հետ: Երբ մարդը հավակնում է չափազանց վսեմ և բացառիկ երևույթների, անայայնման միախառնվում է սուտը, ինքնախաբեությունը, պատրանքը: Ովքեր իրենց հրեշտակներ են համարում, հաճախ նույնիսկ լավ մարդիկ էլ չեն, գուցե և կա վեհություն նրանց ճանքերում, բայց ոչ գործերում և զգացմունքներում: Աակայն որևէ բան պետք չէ արհամարհել կամ խիստ քննադատել, այլ գոհանալով Աստծուց այլոց վեհության համար, մնա՞նք համեստորեն մեր ուղու վրա, թեկուզ ավելի ցածր, բայց և ավելի կայուն, ոչ այնքան հոյակապ, բայց ավելի համապատասխանող մեր անկատարությանը: Եթե մենք լինենք համեստ և հավատարիմ Աստծուն, Ինքն Աստված կբարձրացնի մեզ էլ ավելի բարձր:

ԳԼՈՒԽ Գ

Համբերության մասին

«Չեզ համբերություն է պետք, որպեսզի Աստուծո կամքը կատարելով, հասնեք Նրա խոստմանը» (Եբ. 1. 36),- ասում է Պողոս առաքյալը: «Եւ ձեր համբերությամբ պիտի շահեք ձեր հոգիները», - կոչ է անում Տերը (Ղուկ. 21. 19):

Մեծ երջանկություն է մարդու համար, իմ աստվածասեր բարեկամ, տիրել սեփական հոգուն: Որքան որ կատարելագործվում է մեր համբերությունը, այնքան ավելի կատարյալ ենք տիրապետում մեր հոգիներին: Հիշի՛ր, որ Տերը մեր համար փրկագործեց համբերելով և տառապելով, և մենք նույնպես պիտի հասնենք փրկությանը տառապանքների և մեղությունների միջով, որքան հնարավոր է պարզությամբ կրելով եւ անարգանք, եւ հակասություններ, եւ ամեն տեսակի տհաճություններ: Մի սահմանափակիր քո համբերությունը միայն որոշակի վիրավորանքներ և մեղություններ կրելով, այլ տարածի՛ր այն ամեն բանի վրա, ինչ կուղարկի Աստված, և կամ թույլ կտա, որ պատահի՛ քո կյանքում: Ոմանք համաձայն են կրելու միայն այն տառապանքները, որոնք պատիվ են բերում: Օր.՝ չարչարվել հանուն հավատի, վիրավորվել պատերազմի դաշտում, զրկվել ունեցվածքից, որն անարդարացիորեն են խլել իրենից: Իրականում այս

մարդիկ պատրաստ են ոչ թե կրելու տառապանքներ, այլ նրանց հետ կապված պատիվը: Լա, ով իսկապես համբերող է և ուզում է ծառայել Աստծուն, համբերությամբ կրում է թե՛ պատվաբեր, թե՛ անպատվաբեր տառապանքները: Այնքան էլ ծանր չէ կրել արհամարհանք և վիրավորանք օտար և չար մարդկանցից: Բայց արժանանալ լավ մարդկանց, ընկերների կամ հարազատ-ների արհամարհանքին և վատ վերաբերմունքին, իսկապես, ծանր բան է: Կառուս Բորրոմեոս⁴ երկար ժամանակ լուռ տանում էր հայտնի քարոզչի՝ ամբիոնից հրապարակայնորեն իրեն հասցեագրված կշտամբանքները, և դա շատ ավելի մեծ արժանիք էր, քան մինչ այդ կրած բոլոր կշտամբանքներին դիմանալը:

Ինչպես մեղվի խայթոցն ավելի ցավոտ է, քան ճանճիճը, նույնպես և հարգարժան մարդկանց հարձակումներն ու նախատիճը շատ ավելի անտանելի են, քան մնացածներինը: Պատահում է և այնպես, որ երկու լավ անձնավորություն, թե՛ բարի միտումներով, բայց տարբեր կարծիքներ ունենալու պատճառով, հակադրվում և փոխադարձաբար հետապնդում են իրար:

Համբերությամբ կրիր ոչ միայն մեծ անախորժությունները, այլև նրանց հարող մանր ու թեթև տհաճություններն ու պատահականությունները: Շատերը համաձայն են տանել այս կամ այն չարիքը, բայց որոշակի պայմաններ թելադրելով: «Ես դեմ չեմ աղքատանալուն, եթե հնարավորություն ունենամ օգնելու ընկերներիս, դաստիարակելու երեխաներիս և ապրել ազնիվ»: Մեկ ուրիշն ասաց. «Ես համաձայն եմ սնանկանալ, միայն թե կարծիք չստեղծվի, թե պատճառն իմ անկարողությունն էր»: Եվս մեկն այսպես արտահայտվեց. «Թող չարախոսն իմ մասին, ինչքան ուզում են, միայն թե ինձ չարախոս չհամարեն»: Որոշ մարդիկ համաձայն են դիմանալ ինչ-ինչ անհարմարությունների, բայց ոչ ամեն տեսակի: Օր. նրանց կարող են հոժարությամբ կրել հիվանդությունը, բայց համաձայն չեն, որ հիվանդ ժամանակ նրանց շրջապատեն անցանկալի մարդիկ կամ դեղեր ձեռք բերելու միջոց չունենան: Բարեկամս, անհրեժեշտ է համակերպվել հենց այն հիվանդությանը, որն ուղարկված է Աստծուց, և տանել այն համբերությամբ և հանդուրժել շրջապատող մարդկանց, միջավայրը: Նույնը վերաբերում է և այլ ձախորդությունների: Եթե քեզ որևէ դժբախտություն է պատահել, դիմիր քեզ մատչելի և Աստծուն հաճելի միջոցների, որովհետև այդպես չվարվել, նշանակում է փորձել Տեր Աստծուն: Սակայն ամեն բան լիակատար հնազանդությամբ կատարելուց հետո, սպասիր, թե ինչ կկատարվի Աստուծո կամքով: Եթե դեղերը նպաստեն առողջանալուն, խոնարհաբար գոհացիր Աստծուց, եթե ոչ համբերությամբ զինված օրհնիր Նրան:

Աբ. Գրիգորն ասում է. «Եթե քեզ արդարացիորեն նախատում են սխալներիդ համար, խոնարհվիր և ընդունիր, որ արժանի ես քեզ ներկայացվող մեղադրանքներին: Եթե մեղադրանքը սուտ է, հեզությամբ հերքիր, ներողություն խնդրելով, որպեսզի մերձավորիդ ակամայից ստախոսության մեջ չմեղադրես: Բայց եթե քեզ շարունակում են մեղադրել, մի տրտմիր և մի աշխատիր, որ քեզ հետ անպայման համաձայնեն: Ինչպես որ մինչ այդ տուրք մատուցեցիր արդարությանը, այնպես էլ հիմա մատուցիր խոնարհությանը: Այսպիսով, դու

⁴ Կառուս Բորրոմեոս (1538-84) - Միլանի արքեպիսկոպոս 22 տարեկանում դարձավ կարդինալ և Միլանի արքեպիսկոպոս Ակտիվ մասնակցություն ունեցավ Տրիդենտյան ժողովում և դարձավ բողոքականության դեմ պայքարի առաջամարտիկներից մեկը, սակայն բարեկարգեց իր թեմի հոգևորական դասի կենցաղը և զարկ տվեց բարեգործական հաստատություններին, Հեղինակի մեջբերումը վերաբերում է բողոքական քարոզչի արտահայտություններին իր գեմ:

հոգում են բարի անունը պահպանելուն և վկայում, որ ձգտում են խաղաղության, սրտի հեզության և խոնարհության»: Որքան կարող են, քիչ զանգատվիր՝ Սովորաբար զանգատվողը մեղք է գործում, որովհետև մեր ինքնասիրությունը միշտ դրոշում է չափազանցնել մեզ հասցրած վիրավորանքները: Մանավանդ մի զանգատվիր նրանց, ովքեր ընդունակ են զայրանալու և վատ մտածելու: Եթե դու, այնուամենայնիվ, պահանջես զգույն որևէ մեկին դժգոհությունը պատմելու, գոնե խաղաղ և աստվածասեր հոգիներ ընտրիր, հակառակ դեպքում փոխանակ սիրտդ թեթևացնելու, էլ ավելի կվիրավորես, ծակող փշերից ազատվելու փոխարեն էլ ավելի խորը կխրես մարմնիդ մեջ: Ոմանք, երբ հիվանդ են, վիրավորված կամ դժբախտ, իրենց տրտունջը ոչ մեկին չեն հայտնում, որովհետև, ըստ իրենց, այդպես երևան է զալիս մեծահոգության պակասը: Բայց միևնույն ժամանակ շատ են ուզում, առիթ փնտրում, որ խղճան, ցավակցեն, նաև զնահատեն իրենց համբերությունն ու արիությունը:

Այդ, համբերություն է, բայց կեղծ, որն իր խորքում հպարտության և սնափառության շատ նուրբ ու ծածուկ արտահայտություն է: «Նրանք պարծենալու պատճառ ունեն, բայց ոչ Աստուծո առջև», - ասում է առաքյալը (ԴՁ. 4. 2): Իրականում, իսկապես, համբերողը ոչ միայն չի զանգատվում, այլ չի էլ ակնկալում, որ իրեն խղճան:

Եթե առաքինությունների մեջ կրթվելիս հակասությունների հանդիպես, իսկ առանց դրանց հնարավոր չէ, հիշիր Փրկչի ասածը. «Երբ կինը ծննդաբերում է, նրա համար տրտմություն է, բայց երբ մանկանը ծնի, այլևս չի հիշում նեղությունը՝ ուրախության պատճառով, որ աշխարհում մի մարդ ծնվեց» (Գովհ. 16. 21): Քո հոգում ծնվում է ամենահրաշալի մանուկը՝ Գիտուս Քրիստոս: Դու չես կարող դժվարություն չկրել նախքան Նրա ծնվելը, քաջ եղիր, տառապանքը կանցնի, և դու կհամակվես հավիտենական ուրախությամբ: Բայց Նա քո սրտում կծնվի միայն այն դեպքում, երբ քանաս նմանվել Նրան:

Երբ հիվանդ ես, բոլոր ցավերդ ու նեղություններդ հանձնիր Տիրոջը և խնդրիր զուսմարել այն տառապանքներից, որ Նա կրել է քեզ համար: Լսիր բժիշկներին, ընդունիր դեղերը հանուն Աստուծո սիրո, ինչպես Նա ճաշակեց լեղին հանուն քո սիրո, ցանկացիր առողջանալ, որպեսզի ծառայես իրեն, բայց հնազանդ լինելու համար մի հրաժարվիր տառապելուց և պատրաստ եղիր մեռնել Նրա փառքի համար: Դիշիր, որ մեղուների սնունդը, երբ նրանք մեղր են պատրաստում, դառն է, ճիշտ նույնպես և մենք չենք կարողանա համբերություն և հեզություն ցուցաբերել, եթե չսնվենք դառնության հացով և չապրենք տազնապալից կյանքով: Եվ ինչպես դառն ու մանրածաղիկ բույսից ստացվում է ամենաքաղցր մեղրը, ճիշտ այդպես և վշտերով լի կյանքի ընթացքում քամահրանք և նվաստություն հարթահարելու շնորհիվ ձևավորված առաքինությունը մյուսներից անհամեմատ կատարյալ է լինում: Դաճախակի ուղղիր քո ներքին հայացքը խաչյալ Քրիստոսին՝ խոշտանգված, ամոթահար, ամարդված, զրպարտված, լքված բոլորից, կքած անտանելի բեռի ծանրության տակ, և կհամոզվես, որ քո բոլոր ցավերն անհամեմատելի են Նրա տառապանքների ուժգնությանը, որ դու դեռ ոչինչ չես կրել Նրա համար, մինչդեռ Նա այդքան տանջվել է քեզ համար: Երբ նայես մարտիրոսների տանջանքներից, ուրիշների կրած շատ ավելի ծանր նեղություններից, կմտածես՝ իմ կրած չարչարանքներն ու տրտմությունը պարզապես մխիթարություն են այլ մարդկանց հետ համեմատած, որոնք այնքան մեծ նեղությունների են դիմանում առանց օգնության ակնկալիքի, կարեկցանքի, սփոփանքի, մշտապես մահվան հարևանությամբ, անհամեմատ ավելի ծանր բեռի տակ կռացած:

ԳԼՈՒԽ Դ ԽՈՆԱՐԻՈՒԹՅԱՆ մասին

Եղիսե մարգարեն ասաց խեղճ որբևայրուն. «Վերցրու դատարկ ամանները և յուղ լցրու նրաց մեջ» (Դ Թագ. 4, 3-4): Եթե ուզում ենք մեր սիրտը դարձնել Աստուծո փառքի կացարան, անհրաժեշտ է, որ այն դատարկ լինի՝ ազատ մեր սեփական փառքից: Գիշատիչ թռչուններին նկատելուն պես կաչաղական սկսում է ճչալ և վախեցնում է նրանց: Այդ պատճառով աղավմին շատ է սիրում այդ թռչնակին և նրա կողքին իրեն պաշտպանված է զգում: Եիշտ նույն կերպ և խոնարհությունն է վանում սատանային և օգնում պահպանել Սուրբ Հոգու շնորհն ու պարգևները: Բուրբ սրբերի, ինչպես նաև Տիրոջ և Աստվածամոր կողմից ամենից բարձր այս առաքինությունն է զնահատվում մարդու մեջ: Ինչին էլ վերաբերի մարդու փառքը՝ մեզ պատկանող և չպատկանող, գովեստի արժանի կամ ոչ, սին և ունայն է: Ազնվագարմ ծագումը, հասարակական դիրքը մերը չեն, այլ մեր նախորդներինը: Եթե մեր հպարտության առարկան ունեցած զգեստն է, կամ գլխարկը, կամ զտարյուն ձին, պարզ չէ՝ արդյոք, որ պատիվը ծի ունն է, զլխարկինը, դերձակինը, այլ ոչ թե մերը: Ոմանք հպարտանում են նորածն սանրվածքով, պարելու, երգելու, նվագելու ունակությամբ: Մի՞թե խնեությունն չէ սեփական բարի ամուսնը կախվածության մեջ դնել նման բաներից: Ոմանք էլ հպարտ են իրենց գիտելիքներով և հավակնություն ունեն ուսուցանելու, ոմանք՝ իրենց գեղեցկությամբ: Համաձայնվիր, որ այս փառքը ունայն է, անհեթեթ, թեթևամիտ: Կարելի է իմանալ, իրո՞ք այս անձն իմաստուն է, գիտուն և վեհամձն: Եթե այդ տվյալները նպաստում են խոնարհությանը, համեստությանը, Աստուծո կամքին հնազանդվելուն, իրենցից իսկապես բարիք են ներկայացնում: Իսկական չեն, եթե միայն տպավորություն են գործում: Քամու և աղմուկի մեջ գոյացած մարգարիտի արտաքինը խաբուսիկ է, ներսը՝ դատարկ: Նույնպես՝ եթե մարդու բարեմասնությունները և լավ հատկությունները սնունդ են ստանում հպարտությունից, թեթևամտությունից և սնապարծությունից, ընդամենը բարու տպավորություն են ստեղծում, չունեն ո՛չ արմատ, ո՛չ գործություն, ո՛չ անդություն: Մեծարանքը, տիտղոսները, հասարակության մեջ գրաված դիրքը նման են զաֆրանին, որն ինչքան փարթածանում է, այնքան շատ են ոտնակոխ անում: Քո գեղեցկությունը քեզ պատիվ չի բերի, եթե ինքդ ես հիանում նրանով: Քո գիտելիքները կորցնում են իրենց արժեքը, եթե մեծամիտ և տառակեր ես: Նվաստացուցիչ է պաշտոնով, կոչումով, ուսումով պարծենալը: Եթե պատիվն ու հարգանքը տրվում են առանց ճիգեր գործադրելու, իսկապես թանկ են, իսկ եթե համառորեն պահանջում ենք, փնտրում և կորզում՝ նողկալի են: Փասիանն իդ գեղեցիկ փետուրները տարածելիս միաժամանակ մերկացնում է մարմնի տղեղ մասերը: Հեռվից անցնելիս մանրագործի բուրմունքը հաճելի է, բայց մոտիկից և երկարատև շնչելիս առաջ է բերում քնկոտություն և հիվանդություն: Մեծարանքը՝ թեթևակի և հեռվից չիմելու դեպքում, թվում է ամոքիչ, սակայն արատի է վերածվում, եթե մշտապես այն վայելելու ձգտում է նկատվում:

Եթե մարդիկ սիրում և ձգտում են առաքինության, դառնում են առաքինի, իսկ եթե ձգտում են պատվի՝ արժանի են նախատիճքի: Ազնվագույն մտքերը չեն զվարճանում պաշտոններով, պարգևատրումներով, ողջույններով, նրանք շատ ուրիշ գործեր ունեն, այդ ամենը անբանների համար է: Մարգարիտ ունեցողը չի հրապուրվում խխունքներով, առաքինության ձգտողը պատիվ չի փնտրում: Բուրբ իրավիճակներում էլ կարելի է պահպանել խոնարհությունը: Պերուից մեկնողներն իրենց հետ ոսկուց և արծաթից բացի տանում են նաև կապիկներ և

թութակներ, քանի որ մրանք թանկ չեն և չեն ծանրաբեռնում մավը: Առաքինության ձգտող մարդիկ չեն հրաժարվում իրենց առաջարկվող պաշտոններից և պատվից, քանի որ այդ տեղի է ունենում առանց նախորդող վեճերի և հուզումների: Դասարակության մեջ բարձր պաշտոն գրավելիս շատ խելամիտ պետք է լինել և պարտականությունները կատարելիս չմոռանալ համեստության և սիրո մասին:

ԳԼՈՒԽ Ե

Ներքին խոնարհության վերաբերյալ

Խոնարհության մասին խոսելիս պետք է ավելի խորանալ, որովհետև այն, ինչի մասին խոսում էինք մինչ այժմ, ավելի վերաբերում էր համեստությանը, քան խոնարհությանը: Որոշ մարդիկ չեն համարձակվում խորությամբ քննել Աստուծո՛ւ անձամբ իրենց արած բարեարությունները, վախենալով ավելորդ հպարտությունից: Ասկայն ուրիշներ (ինչպես մեծահամբավ Թովմա Աքվինացին) համարում էին, որ այդ է լավագույն միջոցն Աստուծո հանդեպ սիրով լցվելու, որովհետև անձամբ մեզ վերաբերող բաներն ավելի են հուզում, քան այն, ինչ վերաբերում է մարդկանց ընդհանրապես: Իսկապես, ոչինչ այնպես չի խոնարհեցնում Աստուծո գթասրտության առջև, ինչպես Նրա պարզևած բարիքների առատության գիտակցումը, և ոչինչ այնպես չի խոնարհեցնում մեզ Աստուծո արդարության առջև, ինչպես մեր մեծաթիւ թերությունների գիտակցումը: Մտածենք լրջորեն, թե ինչ է արել Նա մեզ համար, և ինչեր ենք գործել մենք Նրա կամքին հակառակ, լավ քննենք, նկատի ունենալով, որ ինչ լավ բան գտնենք մեր մեջ, մեզանից չէ: Տորին դժվարաշարժ և կեղտոտ կենդանի է և այդպիսին էլ կմնա, թեկուզ մրան բարձենք թագաժառանգին պատկանող թանկարժեք և անուշաբույր իրեր: Ի՞նչ լավ բան կա մեր մեջ, որ չենք ստացել: Ինչո՞վ կարող ենք պարծենալ այդ դեպքում (Ս Կոր. 4. 7): Ընդհակառակը, ինչպիսի՞ շնորհակալության զգացում է համակում մեզ, երբ լրջորեն մտածում ենք Աստուծո ողորմածության մասին: Եթե համկարծ զգանք, որ գլուխ է բարձրացնում սնապարծությունը, իսկույն անդրադառնանք մեր թերություններին, բացթողումներին, թուլություններին, և կտեսնենք, թե ով ենք մենք ըստ էության, երբ գործում ենք առանց Աստուծո և անշուշտ կհամոզվենք, որ միայն ու միայն Աստծուց է բխում ամենայն բարիք: Աստվածամայրն ասաց. «Իմ ամըը փառավորում է Տիրոջը», «Ամենագոր Աստված մեծամեծ գործեր արեց ինձ համար» (Ղուկ. 1. 46, 49): Այդ բառերով մա իր խոնարհությունն է վկայում, նաև այն, որ ամեն վեհություն Աստծուց է: Մենք հաճախ ասում ենք մեր մասին, որ ոչինչ չենք ներկայացնում մեզանից, որ հող ու մոխիր ենք, բայց երբ տեղը գալիս է, ուզում ենք, որ մեզ նկատեն և գնահատեն: Մենք ձևացնում ենք, թե ուզում ենք վերջինը լինել և նստում ենք սեղանի ծայրին, սակայն այն հույսով, որ մեզ ավելի պատվավոր տեղ կառաջարկեն: Իսկական խոնարհությունը իրեն չի հրամցնում, ոչ միայն աշխատում է ծածկել, քողարկել մյուս բարեմասնությունները, մնալ ստվերում, այլ երբեմն մույմիսկ թաքցվում է բարկության կամ գոռոզության շղարշի տակ, որպեսզի չհայտնաբերվի: Սիա իմ կարծիքը, սիրելի բարեկամս, չարտասանենք խոնարհ բառեր կամ ասելիս գոնե համապատասխան զգացողություն ունենանք, հայացքը ցած չուղղենք, եթե սրտում խոնարհություն չունենք, չձևացնենք, թե ուզում ենք վերջինը լինել, եթե սրտում նման ցանկություն չունենք: Այս կամոնը ես համարում եմ այնքան ընդհանրական, որ բացառություն չի համդուրժում: Իսկապես, խոնարհ մարդը համաձայն է, որ մեկ

ուրիշն իրեն ոչնչություն համարի, հայտարարի, որ նա ոչինչ չարժե և այլն: Նա չի հակաճառում կամ զայրանում, որովհետև ինքն էլ համոզված է, որ այդպես է: Սակայն կան մարդիկ, ովքեր հայտարարում են, որ ընդունակ չեն մտքի աղոթքի, քանի որ այն հատուկ է կատարյալնիդին, մյուսներն ասում են, որ արժանի չեն հաճախակի հաղորդվելու, ոմանք համարում են, որ արժանի չեն բարեպաշտ կյանք վարելու, որովհետև անհաստատակամ են, ոմանք էլ հրաժարվում են իրենց տաղանդը Աստծուն և մերձավորներին ծառայեցնելու այն պատրվակով, իբր կարող են հպարտանալ:

Այս ամենը արիեստական պատճառաբանություններ են և ոչ միայն կեղծ խոնարհության դրսևորում, այլև՝ նենգափոխում, որի ետևում թաքնված են ինքնասիրություն և ծուլություն:

Սարգսյանն դիմեց դժբախտ Աջազին. «խորխորատում լինի թե բարձունքում՝ քեզ համար նշան խնդրի քո Տեր Աստծուց»: Աջազը պատասխանեց. «Չեմ խնդրի և Տիրոջը չեմ փորձի» (Ես. 7. 11-12): Նա չար մարդ էր և ցանկանալով խոնարհության քողի տակ իր երկյուղածությունն արտահայտել Աստուծո նկատմամբ, հրաժարվեց Աստուծո առաջարկած շնորհից: Մի՞թե չհասկացավ, որ Աստուծո պարզաները մերժել չի կարելի, և խոնարհությունը կայանում է ամենից առաջ հնազանդության մեջ: Կատարելով Աստուծո հրամանները՝ մենք միանում ենք Իրեն (Մտթ. 5. 48): Դպարտ մարդը վարանում է կատարել հանձնարարությունը, իսկ խոնարհն այնքան ավելի համարձակ է, որքան տեղյակ իր անզորությանը, որովհետև ամբողջ հույսը դնում է Աստուծո վրա, Որն Իր գործությամբ գործում է մեր տկարության մեջ և տարածում Իր գութը մեր աղքատության վրա: Պետք է խոնարհաբար և սրբությամբ ձեռնամուխ լինել այն ամենին, ինչ մեր առաջնորդները համարում են մեր առաջընթացին նպաստող: Կարծել, որ գիտես այն, ինչ չգիտես՝ մեծագույն հիմարություն է, իսկ ձգտում ցուցաբերել իմանալու այն, ինչ արդեն գիտես, անտանելի սնափառություն է: Ինչ վերաբերում է իմ անձին, չեմ ուզում ինձ գիտունի տեղ դնել նույնիսկ այն բաներում, որ հաստատ գիտեմ, բայց միևնույն ժամանակ չեմ ուզում տգետ ձևանալ: Պետք է մերձավորի հետ վարվել հեզ և սիրալիք, որպեսզի ոչ միայն օգտակար լինես նրան սովորեցնելու, այլև մխիթարելու մեջ: Խոնարհությունը թաքցնում և սքողում է առաքինությունները՝ նրանց պահպանելու միտումով, թույլ է տալիս դրսևորվելու, երբ այդ պահանջում է Քրիստոսի սերը, ինչից նրանք առատանում և կատարելագործվում են: Սրանով այն նմանվում է Թիլոս կղզում աճող մի ծառի, որի գեղեցիկ հրանման ծաղիկները գիշերը փակվում են և արևածագին բացվում, այնպես որ այդ երկրի բնակիչները ասում են, թե գիշերը ծաղիկները քնում են: Խոնարհությունը նույնպես թաքցնում և քողարկում է մեր բոլոր առաքինությունները և կատարելությունները: Սերն ընդունակ է երևան հանելու նրանց, քանի որ սերը միայն մարդկային առաքինություն չէ, այլ երկնային, ոչ այնքան բարոյական, որքան աստվածային, նա արեգակն է թուր առաքինությունների և միշտ իշխողի դերում պետք է լինի: Իսկ այն խոնարհությունը, որ վնաս է հասցնում սիրուն, անկասկած կեղծ է:

Ես չեի ուզի ինձ ներկայացնել ո՛չ որպես իմաստուն, ո՛չ էլ՝ հիմար: Եթե խոնարհությունից դրդված չեմ կարող ինձ իմաստուն համարել, ուղղամտությունից և պարզությունից ելնելով՝ հիմար չեմ կարող ներկայանալ: Աստուծո որոշ ծառաներ խենթ էին ձևանում, որպեսզի արժանանան աշխարհի քամահրանցին: Կարելի է հիանալ նրանցով, բայց նմանվել՝ վտանգավոր է: Ոչ ոք չի կարող յուրացնել այն արտասովոր, յուրօրինակ պատճառները, որոնց

համաձայն նրանք անում էին այդ: Իսկ ինչ վերաբերում է Դավիթ արքային, որ պարում էր Տիրոջ տապանակի առջև (Բ թագ. 6, 14-16), ամենևին չի նշանակում, որ նա խեղկատակություն էր անում, ուղղակի այդպես էր արտահայտում իր սիրտը ողորդող անսահման ուրախությունը: Երբ կինը՝ Սեղեզը, կշտամբեց նրան, նա չտրտմեց, այլ շարունակեց միանտորեն և ամնիջականորեն արտահայտել իր ուրախությունը:

Եթե ձեզ նախատում են ճշմարիտ ու միամիտ բարեպաշտության համար, նվաստացումը միայն կուրախացնի ձեզ, ինչպես Դավիթը:

ԳԼՈՒԽ 2

Խոնարհությունը դրդում է մեզ սիրել նվաստացումը

Լատիներենում խոնարհություն և նվաստություն իմաստները նույն բառով են արտահայտում: Աստվածամայրը երգասացության մեջ ասում է. «...որովհետև Իր հայացքը դարձրեց իր աղախնի խոնարհության վրա, և ահա այսուհետև բոլոր սերունդներն ինձ երանի կտան» (Ղուկ. 1, 48): Նա ուզում է ասել, որ Տերը տեսավ իր հոժարակամ նվաստացումն ու նսեմացումը և պարզեց Իր ողորմությունները և առատ շնորհները: Սակայն խոնարհության և նվաստության առաքինությունները փոքր-ինչ տարբերվում են իրարից: Նվաստությունը չկամխամտածված նսեմությունն է: Խոնարհությունը սեփական ստորին վիճակը գիտակցաբար և հոժարությամբ ընդունելն է:

Խոնարհության գերագույն աստիճանն է ոչ միայն հոժարությամբ ընդունել սեփական անձի նվաստացումը, այլև սիրել այն, որը ոչ թե բավականաչափ արիության և վեհանձնության պակասից է, այլ Աստուծո սիրուց, մերձավորին սեփական անձից առավել գնահատելուց: Սիս թե ինչի նմ կոչ անում ձեզ: Այդ ավելի լավ հասկանալու համար պետք է նկատել, որ մեր բոլոր տառապանքները կարող են լինել եւ պատվաբեր, եւ արհամարհելի: Շատերը համակերպվում են պատվաբեր տառապանքներին, բայց ոչ ոք չի հանդուրժում արհամարհելիները: Ցնցոտիներ հագած, ցրտից դողացող բարեպաշտ միայնակյացը հարգանք է ներշնչում, բոլորը հարգում են նրա մաշված հագուստը և կարեկցում նրա տառապանքներին: Եթե աղքատ արհեստավորը, սնանկացած ազնվականը, միայնակ խեղճ օրիորդը երևան հասարակության մեջ նման հագուստով արժանանում են արհամարհանքի և ծաղր ու ծանակի: Վանականն ուշադրությամբ կլսի վանահոր խիստ հանդիմանությունը, կամ երեխան՝ հոր, սակայն եթե ասպետը կամ ազնվագարմ տիկինը լսում են որևէ մեկի թեկուզ արդարացի և հանուն Աստուծո արված նկատողությունը՝ բոլորն այդ անվանում են վախկոտություն: Եթե թարախապալար է գոյացել մեկի ձեռքին՝ նրան ցավակցում են, իսկ եթե դեմքին այն տհաճություն է պատճառում շրջապատին, և նա ամաչում է իր հիվանդությունից: Առաջինը տառապում է միայն ցավից, իսկ երկրորդը՝ նաև նվաստացումից: Հիվանդությունը հաղթահարելու համար անհրաժեշտ է համբերություն, իսկ նվաստացումը հաղթահարելու համար՝ խոնարհություն:

Առաջինությունները նույնպես լինում են պատվավոր կամ ոչ: Աշխարհն արհամարհում է հետևյալ առաջինությունները՝ համբերատարությունը, հեզությունը, պարզությունը, խոնարհությունը, սակայն բարձր է գնահատում խելամտությունը, համարձակությունը, առատաձեռնությունը: Նույն առաջինությունից բխում են թե՛ հարգանքի, թե՛ արհամարհանքի արժանացող գործեր:

Ողորմություն տալ և ներել վիրավորանքները արդյունք են նույն սիրո առաքինության, սակայն աշխարհն առաջինը պատվաբեր է համարում, իսկ երկրորդը՝ արհամարհում: Այն երիտասարդներին կամ օրիորդներին, որոնք հրաժարվում են մասնակցել անվայել խրախճանքներին, որոշ հասարակություն պարսավում է և նրանց համեստությունը տարօրինակ նկատում: Սիրելի՛ նշանակում է սիրել նվաստությունը: Երբ մենք այցելում ենք հիվանդների, և ինձ ուղարկում են ծայր աստիճան թշվառների խնամելու, աշխարհի աչքին նվաստացուցիչ է, բայց ես գոհ եմ, իսկ եթե ուղարկում են ավելի թեթև հիվանդների մոտ, արդեն ինձ համար է կարծես նվաստացուցիչ, բայց ես դրանից էլ պիտի գոհ լինեմ: Երբ վայր ես ընկնում փողոցում, ոչ միայն ցավ, այլ նաև ամոթ ես զգում, պետք է սիրել եւ այդ նվաստացումը: Խոնարհությունը չի թելադրում կանխամտածված արարք, սակայն պատահելիս հորդորում է չչփոթվել: Նույնը վերաբերում է և բոլոր վրիպումների, անհարմար անախտո՞վիճակների, անքաղաքավարության հանդիպելիս, որոնցից, իհարկե, պետք է խուսափել, բայց եթե արդեն պատահել է, հաշտվել հետևանքներից բխող նվաստացման հետ և ընդունել խոնարհությամբ, դեռ ավելի՞՞ եթե ես զայրացած պահին վիրավորանք եմ հասցրել Աստծուն կամ մերձավորին և իսկույն զղջացել, քանակցել, որքանով հնարավոր է, ուղղել արածս, պիտի համակերպվեմ դրա հետ կապված նվաստացմանը և արհամարհանքին: Միշտ պետք է ջանալ օրինավոր ծնով ուղղել գործած չարիքը և նրա հետևանքները: Երբեմն հարկ է լինում մերձավորի շահի համար չզգացնել նվաստացման պահը, բայց պահպանել այն ներսում: Մեզ համար ամենաօգտակարը նվաստանալու այն իրավիճակներն են, որոնք ոչ թե մենք ենք նախընտրում, այլ կատարվում են Աստուծո կամքով: Իսկ Նրա ընտրութիւնը միշտ ավելի ճիշտ է, քան մերը: Գաճախ ամենաօգտակարը մեզ համար ամենացնցող, մեր հակումներին հակասող պատահարներն են: Մեր սեփական ընտրությունը փչացնում է համարյա բոլոր առաքինությունները: Մի, եթե մենք սաղմոսներգութի պես կարողանայինք ասել, «ես նախընտրեցի ընկեցիկ լինել Աստուծո տան մեջ, քան մեղավորների հարկի տակ բնակվել» (Աղմ. 83, 11): Ոչ ոք չի կարող ավելի լավ այդ անել, քան Նա, ով ապրեց, տառապեց և մեռավ մարդկանցից արհամարհված: Իմ ասածի մեծ մասը կարող է չափազանց խիստ հնչել ձեր ականջին, բայց հավատացեք ինձ, երբ սկսեք կատարել այդ ամենը, մեղրից քաղոք կթվա:

ԳԼՈՒԽ Է

Ինչպես պահել բարի անվան համբավը խոնարհ կյանքով ապրելով

Գովասանքը, պատիվն ու փառքը ձեռք են բերվում միայն կատարյալ առաքինությամբ: Երբ ուզում ենք հարգանք ներշնչել մեկի նկատմամբ, գովաբանում ենք նրան, և բազմաթիվ գովասանքներից ծնվում է բարի համբավը: Գովեստներն ու պատիվները մման են՝ թանկագին քարերի, որոնց կուտակումից առաջանում է փառքը (Աղմ. 20, 6-7): Խոնարհությունը թույլ չի տալիս մեզ գովեստներ ակնկալել կամ ձգտել, որ մեզ ուրիշներից գերադասեն, սակայն նա համաձայն է «հոգալ բարի անուն ունենալու մասին», որովհետև բարի անունը ամենևին չի ենթադրում ինքնամեծարում, այլ պարզություն, սովորական ազնվություն և անկաշառություն: Խոնարհությունը բնավ չի արգելում, որ մենք ընդունենք մեր մեջ իր առկայությունը և ցանկանանք, որ ուրիշները նույնպես ընդունեն: Խոնարհությունն այդ էլ կարհամարհեր, եթե այն անհրաժեշտ չլիներ սիրուն: Բայց քանի որ բարի անունը մարդկային

հասարակության հիմքերից մեկն է, և առանց դրա մենք ոչ միայն պիտանի չենք հասարակությանը, այլ նույնիսկ վնասակար, սերը պահանջում է, և խոնարհությունը՝ համաձայնվում, որ մենք ձգտենք բարի անուն ունենալու և փութաջանորեն պահենք այն:

Բացի այդ, ինչպես ծառի տերևները պիտի պաշտպանեն ոչ միայն ծառը, այլև պտուղները, քանի դեռ նրանք նուրբ և քնքուշ են, այնպես էլ բարի անունը, թեև ինքնընտանեցյալ չպիտի լինի մեր բաղձանքի առարկան, ոչ միայն օգտակար է մեր կյանքը զարդարելուն, այլև նպաստում է առաքինությունները պահպանելուն, մանավանդ երբ դեռ թույլ են և նուրբ: Բարի համբավը պահպանելու ամհրաժեշտությունը մեզ ուժ և եռանդ է ներշնչում: Հոգ տանենք պահպանելու մեր բարեմասնությունները, քանի որ նրանք հաճելի են Աստծուն՝ մեր գործունեության գերագույն դատավորին: Ովքեր ուզում են երկարատև պահել միզը, ոչ միայն պահածոներ են պատրաստում, այլ նաև տեղավորում այն հատուկ ամաններում, նույնը և այս դեպքում՝ թեև մեր առաքինությունների գլխավոր պահպանող աստվածային սերն է, մենք կարող ենք օգտագործել նաև մեր բարի անունը նույն նպատակի համար:

Սակայն պետք չէ չափազանց ջերմեամոկ և բժախնդիր լինել այս հարցում, որովհետև ով շատ նրբանկատություն է ցուցաբերում իր անվան համդեպ, նման է նրանց, ովքեր իսկույն դեղեր են խմում ամենաթեթև տկարության դեպքում և փոխանակ օգնելու, միայն վնաս են հասցնում իրենց առողջությանը: Իրենց համբավն ապահովելու համար չափազանց ջանք թափողները կարող են վերջնականապես խաթարել այն: Շատ ավելի գերադասելի է վիրավորանքները և չարախոսություններն անտեսելն ու արհամարհելը, քան հիշաչարությունը, վիճարկումները և վրիժառությունը: Արհամարհանքը ստիպում է նրանց վերանայլ, իսկ եթե տրվում են բարկության, տպավորություն է ստեղծվում, թե ընդունում ես ասածները: Կոկորդիլոսները հարձակվում են միայն իրենցից վախեցողների վրա, իսկ չար ասելուսները՝ ուշադրություն դարձնողների: Բարի անունը կորցնելու ընդգծված վախը վկայում է, որ հիմքը, այսինքն բարի կյանքի ճշմարտացիությունը խաբխրվել է: Մեծ գետերի վրա փայտե կամուրջներ ունեցող քաղաքների բնակիչները ապրում են ջրի հորդանալու մշտական վախով, իսկ քարե կամուրջների դեպքում վախենում են միայն սաստիկ ջրհեղեղներից: Քրիստոնեական ամուր հոգիներ ունեցողներին չեն անհանգստացնում չարախոսությունների հեղեղումները, բայց հոգով անհաստատ մարդիկ անհանգստանում են ամեն թեթև առիթով: Ուն հիմնական անհանգստությունը իր բարի համբավն է, կորցնում է այն բավական շուտ:

Բարի համբավը ցուցափեղկ է, որի ետևում պատսպարված է առաքինությունը, բայց միշտ գերադասելի է առաքինության գործությունը: Եթե ասում են. «Չեք բարեպաշտության ձգտումը կեղծ է», եթե վախկոտ են համարում, որովհետև ձեզ բնորոշ է ներել վիրավորանքները՝ մնում է ծիծաղել, որովհետև նման ձևով մտածում են միայն փուչ ու հիմար մարդիկ: Թողնել առաքինասեր վարքը լավ համարում ձեռք բերելու համար, նշանակում է գերադասել տերևները պտուղներից, ներքին հոգևոր բարիքները՝ արտաքին բարիքներից: Բարի անունը չի կարելի կուռք դարձնել: Ինչպես պետք չէ անարգել բարիների, այնպես էլ պետք չէ բավարարություն պատճառել չարերին: Մորուքը զարդարում է տղամարդուն, իսկ մագերը՝ կնոջը: Եթե արմատախիլ արվի մագածածկույթը, այն այլևս չի աճի, իսկ եթե ածիլվի կամ կտրվի, աճը կարագանա: Նույնը կարելի է ասել և բարի անվան մասին, եթե այն կտրած կամ ածիլած է չար լեզուների ջանքերով, անհանգստանալու կարիք չկա, այն

կվերադառնա և դեռ ավելի հաստատուն կլինի: Բայց եթե մենք վարկաբեկել ենք մեզ մեր արտատվոր և ցով կյանքով, բարի անվան վերականգնումը քիչ հավանական է, որովհետև ոչնչացել են արմատները: Բարի անվան արմատն ազնվությունն է և բարությանը: Քանի դեռ նրանք առկա են մեր կյանքում, սիշտ էլ կարող ենք նորից շահել շրջապատի հարգանքը:

Այո, ջարտի համբավը պահպանելու համար, պետք է թողնել փուչ խոսակցությունները, անօգուտ, անիմաստ զբաղմունքները, թեթևամիտ ընկերակցությունները, որովհետև այն շատ ավելի կարևոր է դատարկ բաներից: Բայց եթե խոսքը վերաբերում է բարեպաշտության մեջ վարժվելուն, դեպի բարին ու հավիտենականը ընթանալուն, ոչ մի ուշադրություն մի դարձրեք ասեկոսեներին, փնթփնթոցներին, զրպարտություններին: Եթե նրանք նույնիսկ կարող են վնասելու ձեր բարի անունը, հոգ չէ, չարախոսության ածելին ծառայելու է ձեր պատվին, ինչպես մանգաղը խաղողի այգում, որից հետո թազմապատկվում և առատանում են պտուղները:

Միշտ մեր աչքի առաջ ունենանք խաչյալ Քրիստոսին, ծառայենք Նրան պարզությամբ և վստահությամբ, բայց և իմաստությամբ ու համեստությամբ: Նա ինքը կհաստատի մեր բարի անունը: Եթե թույլ է տալիս, որ զրկվենք, կվերադարձնի էլ ավելի պատվավորը: Աստված անում է այդ մի նպատակով, որ ձեռք բերենք սուրբ խոնարհություն:

Եթե մեզ անարդարացի են մեղադրում, ճշմարտությունը սառնասրտորեն հակադրենք կեղծիքին: Եթե մեղադրանքները չեն դադարում, շարունակենք խոնարհվել մեր բարի անունը և մեր հոգին հանձնելով Աստծուն: Ծառայենք Աստծուն եւ լավ, եւ վատ համբավ ունենալով: Պողոս առաքյալից օրինակ վերցնենք (Բ Կոր. 6. 8), որպեսզի կարողանանք Դավթի հետ ասել. «Քեզ համար նախատինք հանդուրժեցի. և ամոթը ծածկեց երեսն իմ» (Աղ. 68. 8):

Լինում են սակայն այնքան դաժան և պիղծ մեղադրանքներ, որ եթե հնարավոր է ազատվել նրանցից, պետք չէ հանդուրժել:

*Ռուսերենից թարգմանեց
ՍՐՓԻՆԵ ՊԱՊՍՅԱՆԸ*